

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

śrīkavitārkikasīṃhasya sarvatantrasvatantrasya
śrīmadvēṅkaṭanāthasya vēdāntācāryasya kṛtiṣu
yādavābhyudayē mahākāvyē

॥ dvādaśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ dvādaśaḥ sargaḥ ॥

śrīmān vēṅkaṭanāthāryaḥ kavītārkikakēsarī |
vēdāntācāryavaryō mē sannidhattāṃ sadā hṛdi ||

tathāvidhānandamahāpayōdhēḥ
taraṅgavṛttyā bhajatō'vatārān |
aśēṣarūpēṣvanurūparūpā
dēvī jagannēturānuprajajñē || 12.1 ||

sā tasya nityōditadivyaadhāmnaḥ
patyuh priyā bhānumataḥ prabhēva |
adhyāsiturdvāravatīmadūrāt
vyaktiṃ śubhāṃ prāpa vidarbhadēśē || 12.2 ||

śikhaṇḍakaṃ niṣpratimaṃ śrutīnāṃ
śṛṅgāralīlōpamaviśvakṛtyam |
adhīyatē tanmithunaṃ svabhāvāt
anyōnyajīvātumananyabhōgyam || 12.3 ||

dayēva nityaṃ dayitā tridhāmnaḥ
sarvēṣu bhāvēṣu samānabhāvā |
parāvarāṇāṃ janānī prajānām
āsīdvidarbhādhipatērapatyam || 12.4 ||

mahītalānmaithilasīrakṛṣṭāt
kṣīrōdadhērāhitamanthaśailāt |

bhṛgūdvaḥātkhyātimataśca yā'bhūt
sā bhīṣmakādabhyudiyāya bhūyaḥ || 12.5 ||

amanyataināṃ tanayāṃ sa rājā
rukmaśca mōhādanujāmajanyām |
yāmēkapatnīmanaghasya puṃsaḥ
prajāsrjāṃ mātaramāmananti || 12.6 ||

tyaktvāparāḥ strīrguṇarāśirēnāṃ
śaraṇyabhūtāṃ śaraṇaṃ prapēdē |
prāyēṇa dōṣairaviviktavāsāt
bhītaḥ svayaṃ bhīṣmakarājakanyām || 12.7 ||

ārabdhadēhāmiva bhāgadhēyaiḥ
akṣīṇi lakṣyāntaratō niyantrīm |
sutāmimāṃ prāpya sudhāmivānyām
amartyakalpau pitarāvabhūtām || 12.8 ||

ananyavṛttyā ghanatāmupētaiḥ
apraudhasūryēndumayūkhajālaiḥ |
suvarṇaratnairathavā prakṛptāṃ
sutāṃ sujātākṛtīmanvabhūtām || 12.9 ||

mahīyasīm maṅgaladīpamālāṃ
vidyutprakāśā vidadhē kumārī |
ākalparatnāṃśu tiraskariṇyā
dīptyā rajanyāmapī dīnabhāsam || 12.10 ||

kalāmivārdhāmakāṭhōradhāmnaḥ
puṇyōdayānāmiva pūrvacaryām |

prarōhavēlāmiva kāntivallyāḥ
 praikṣanta śuddhāntamṛgīdrśastām || 12.11 ||

ātmādhikārādadhikānavasthāṃ
 ayatnatō nūnamavāptukāmā |
 vārtānabhijñē vayasi sthitāṃ tām
 vāgdēvatā vandimukhē vavandē || 12.12 ||

praditsamānēna harērabhīṣṭaṃ
 kāmēna sā kalpalatēva sṛṣṭā |
 pitrōrivānanyadrśāṃ prajānām
 āśaṃsayā sārddhamavāpa vṛddhim || 12.13 ||

padmādirēkhāprathamānabhūmā
 nirdhāryamāṇā nigamairabhijñaiḥ |
 tadaṅghrivinyāsaṃśeṇa jajñē
 bhūmēstadā bhūṣaṇapaṅktiragryā || 12.14 ||

adrśyabhēdairatisūkṣmabhāvāt
 jajñē jaganmaṅgalatām dadhānaiḥ |
 vihāralaulyādvīṣayēṣu tasyā
 gatēṣu vākyēṣu ca nṛttagītaiḥ || 12.15 ||

yadapsaraḥ pāṇisarōjamuktaṃ
 prasūnavarṣaṃ nipapāta tasyām |
 apūri tasyaiva rajōbhīragryaiḥ
 apāṃsulā pāṃsuvihāravāñchām || 12.16 ||

yadṛcchayā tatra parāgajālaiḥ
 yānēva sā kēligṛhānakārṣīt |

tataḥ paraṁ tvaṣṭuramī samīcī
mahēndraśālāvidhimāṭṛkā'bhūt || 12.17 ||

caturdaśaitāni jaganti yasyāḥ
kṣēmāśritaṁ krīḍanakam babhūva |
paryāptalīlā mumudē tadaiṣā
pāñcālikā pañjaraśārikādyaiḥ || 12.18 ||

āsvādanīyānyadhikaṁ śrutīnām
mugdhābhijātāni vacāṁsi tasyāḥ |
prāyēṇa laulyādadhikṛtya khinnā
vidhipriyā vyāharatānya bhāṣāḥ || 12.19 ||

aviplutavyākaraṇāni tasyāḥ
kramēṇa śikṣāniyatākṣarāṇi |
anuśravāṇāmanaghapravṛttēḥ
ādēśadāyīni vacāṁsyabhūvan || 12.20 ||

vibhūtayastatra viśāmpatīnām
ātmīyayā dēvatayā'vatīrṇāḥ |
svacihnabhēdān paribarhayantyaḥ
prapēdirē tatparivārabhāvam || 12.21 ||

vēdālavālē vihitasthitim tām
ramyapratānāmiva ratnavallīm |
stanādilakṣyastabakādicihnaiḥ
āviṣkṛtaṁ yauvanamāvivēśa || 12.22 ||

tadīyasarvāṅgajuṣōragādham
saundaryalāvaṇya sudhāsravantyōḥ |

mamajjurāpatya dṛśaḥ sakhīnāṃ
 anyōnyasambhēdamapūrvatīrtham || 12.23 ||

niśēva candrēṇa ghanavyapāyē
 naisargikī buddhiriva śrutēna |
 phalēna sā nītirivāpramādā
 yuktā babhau nūtanayauvanēna || 12.24 ||

ālakṣyasaṃlāpalavairapāṅgaiḥ
 aṅgairanaṅgodayapūrvaraṅgaiḥ |
 viyātamugdhairapi vibhramaiḥ sā
 vilakṣayāmāsa vibhūṣaṇāni || 12.25 ||

amuktakaumārayuvatvasīmnā
 kāntyā babhau kalpitarāgabhūmnā |
 jaratpalāśa prasavānuṣaktā
 pratāninī pallavasampadēva || 12.26 ||

prasāadhanānāṃ parikarma divyaṃ
 vijṛmbhaṇaṃ vibhramajālakānām |
 vayaḥ śubhaṃ vāmadṛśaścakāśē
 paśyaddrśāṃ bhāgyamananyabhōgyam || 12.27 ||

avāpya sā mugdhadaśāmapūrvām
 avyājalīlāgatirābabhāsē |
 ramyā ramōtpattidaśāvisēṣāt
 jāmbūnadī jaṅgamapadminīva || 12.28 ||

tasyāstanuṃ varṇayatō mamaivaṃ
 hīnōpamā dōṣapadaṃ na vindēt |

nidarśanam tairapi nityadr̥ṣṭam
yēṣāṃ nikarṣō'pi guṇō yataḥ syāt || 12.29 ||

tārēṇa tasyāścikurāndhakārē
tārāyitaṃ mauktikajālakēna |
prāyēṇa yō'sau pralayāvasānē
niśīthasṛṣṭērabhavannidānam || 12.30 ||

dyutiṃ śikhāratnasahasraraśmēḥ
jyōtsnāṃ ca muktāphalajālajātām |
tatkuntalaśrēṇimayī tamisra -
maitrīm dadhau manmathacāpamaurvī || 12.31 ||

mukhābjasaundaryamadhudvirēphāḥ
kāntyāpagāśaivala puñjakalpāḥ |
śōṇēna cūdāmaṇinā sasam̐dhyām
tamīmapuṣyannalakāstadīyāḥ || 12.32 ||

śaratprasannēndukalābhirāmā
lalāṭarēkhā sudṛśō rarāja |
kāmēna tatkāntilatāsamṛddhyai
svayaṃ prakl̥ptēva sudhāsravanti || 12.33 ||

kastūrikākl̥ptaviśēṣakaṃ tat
paśyan mṛgāṅkō vadanam mṛgākṣyāḥ |
vibhāvya tādr̥kparabhāgaśōbhām
kalaṅkayuktō'pi jahau viśādam || 12.34 ||

tāruṇyanadyāstanuvīcikalpē
tadbhrūlatē śārṅganidānadṛśyē |

anaṅgavēdapraṇavasya ratyā
lēkhākṣaram nyastamasūcayētām || 12.35 ||

prasūtapadmōtpalakānanaśrīḥ
prārabdhavīcīvibhavā vilāsaiḥ |
dṛṣṭistadiyā dadṛśē dayārdrā
drāghīyasī manmathadīrghikēva || 12.36 ||

taddṛṣṭirāyānavatī sujātā
śyāmōjjvalā cāruviśālamadhyā |
manyē samēṣyanmadhuvairilakṣyā
cētōbhuvāḥ śaktirabhūdamōghā || 12.37 ||

nigrhṇatī ratnatilaprasūnaḥ
nāsā tadyā nayanābdhisētuḥ |
abōdhi niśvāsasamīragandhaiḥ
antargatān vēdagaṇān vamanī || 12.38 ||

navēndusaṁdhyāprabhṛtīni lōkē
nirvarṇyamānāni nidarśanāni |
na khalvavindan kalayāpi tasyāḥ
smitādhavaravyāptikṛtāmabhikhyām || 12.39 ||

ahēturajyannadharastadyaḥ
prasūnamuktāyitamugdhahāsaḥ |
lakṣmīlatāyā lalitōdadhēśca
pravālayōgaḥ prathayāmbabhūva || 12.40 ||

mukhaḥ tadyaḥ virarāja mugdhaḥ
saurabhyalāvaṇyasamuccayēna |

vyavasthitānyōnyaviśēṣalōbhāt
 ēkatvamāpannamivēndupadmam || 12.41 ||

varṇānupūrvīsubhagēna kālē
 bhavyāṃ śrutiṃ bhāvayatā yathāvat |
 tārasya saṃsthānamivānvakārṣīt
 kaṇṭhēna sā kāñcanakambubhāsā || 12.42 ||

madhudviṣaḥ karṇapariṣkriyārthaṃ
 kāmātmanā mālyakṛtēva klptē |
 babhūvaturbāhulatē tadīyē
 śampātviṣau campakamālikē dvē || 12.43 ||

āsīdadhiṣṭhānaviśēṣasīmā
 vakṣōjayōraṅkuraṭōramuṣyāḥ |
 mukundavakṣassthālamudraṇārham
 bhavyāmavasthāmiva bhāvayantī || 12.44 ||

samāvṛtau hāramayūkhasūtraḥ
 tasyāḥ stanau cārutarāvabhūtām |
 jigīṣatastatpriyacittavṛttiṃ
 manōbhuvō maṅgalapūrṇa kumbhau || 12.45 ||

tasyāstadā tadvalakṣyamadhyam
 tanvyāḥ stanadvandvamavāpa vṛddhim |
 kālē yathā tatprathimaprabhūtaṃ
 kṛcchrādabhūt kṛṣṇabhujāntarālam || 12.46 ||

madhyam kraśimnā virarāja tasyā
 nābhihradānnālamiva prarūḍham |

priyāgamōdarkamabhūdyadagrē
kucātmanā kāñcanapadmayugmam || 12.47 ||

stōkānatāṅgī stanabhārabhūmnā
mugdhā babhau muṣṭimitāvalagnā |
bhṛṅgābhinandyēna guṇēna yuktā
kāmasya sā kāpi dhanurlatēva || 12.48 ||

rarāja lāvaṇyatarāṅgaramyā
valitrayī madhyagatā mṛgākṣyāḥ |
antaḥsthitānāmiva darśayantī
nivēśasīmāntamanuśravāṇām || 12.49 ||

madhyēvalagnaṃ sudṛśō vilagnā
rōmāvalī kāmadhanurguṇābhā |
jigāya nābhīsarasaḥ sujātām
ullāsinīmutpalarēṇupaṅktim || 12.50 ||

anuprayātaḥ svavaśāmabhikhyāṃ
yūthōjjhitō yauvanagandhahastī |
tadrōmarājivyapadēśadrśyām
nūnaṃ dadhau nūtanadānarēkhām || 12.51 ||

prakāśitāvartaruciḥ prabhābdhau
nābhiḥ suvṛttā rurucē natāṅgyāḥ |
rōmāvalīratnalatānurūpaṃ
rukmeṇa niṣpannamivālavālam || 12.52 ||

prṛthvī cakāśē stanasampadasyā
lāvaṇyamambhō niyataṃ ca tējaḥ |

śvāsodayō gandhavahaḥ śubhāṅgyāḥ
nābhiśca madhyaṃ ca nabhō vibhaktam || 12.53 ||

gajēndrahastādiṣu tatsamatvē
dūrē satāṃ dōṣaguṇāvamarśaḥ |
bhaviṣyataḥ śārṅgabhr̥tastadūrū
līlōpadhānē kimatō'dhikēna || 12.54 ||

manōjñavṛttaṃ madhubudbudābhaṃ
cakṣuṣmatāṃ sādaradarśanīyam |
svadēhakāntēḥ saviśēṣadr̥ṣṭau
jānudvayaṃ darpaṇatāmāyāsīt || 12.55 ||

udēṣyataḥ pañcaśarasya tasyāṃ
utpādayiṣyannucitaṃ niṣaṅgam |
vidhiḥ svayaṃ mātṛkayā kilārthī
jaṅghāyugaṃ vīkṣya jaharṣa tasyāḥ || 12.56 ||

alaktakādapyadhikātmarāgā
padadvayī padmadṛśaścakāśē |
prācīnajanmapraṇayānurōdhāt
sambhāvyamānēva sarōjalakṣmyā || 12.57 ||

pādāmbujē dattamadhuprasaktyā
nirṇējayāmāsa nakhēndukāntyā |
prāyēṇa sā satpathamāśrayantī
paṅkānasatsaṅgabhavānpr̥thivyāḥ || 12.58 ||

tasyāḥ padāmbhōja mṛṇālabhāsā
prakāśabhūmnā nakhamauktikānām |

prakīrṇapuspāḥ sudhayāvasiktā
vihārabhūmyō yugapadbabhūvuḥ || 12.59 ||

kalācikāṃ kāñcanasāraḥkṛtāṃ
kāntēḥ śubhāṃ kāmapi kāhalīm ca |
śaśaṅkirē'nanyasamīkṣyaśōbhāṃ
jaganti jaṅghāmaḥvalōkya tasyāḥ || 12.60 ||

tasyāḥ śrutīsrēṇīśikhāmaṇīnāṃ
sakēsarā dīdhitibhirnakhānām |
prasādhikālōcanabhṛṅgalaulyaṃ
padmadvayī pādamayī nirāsa || 12.61 ||

mukhēnduniṣyandanibhairamuṣyāḥ
mandasmitairinduravāptamāndyaḥ |
prāyaḥ prabhūtādbhutakāntilōbhāt
nakhātmanā tatpadamēva bhējē || 12.62 ||

alakṣi dēvairavatāralakṣmyāḥ
tasyāḥ śubhā pādanakhēndupaṅktiḥ |
āgāmikalpēṣvadhikāralōbhāt
tārāvalistatpadamāśritēva || 12.63 ||

yātēna mañjīraravaiśca tasyāḥ
prāyaḥ parābhūtagatipraṇādāḥ |
śīkṣāviśēṣārthamivādhicakruḥ
pādānuvṛttiṃ praṇayēna haṃsāḥ || 12.64 ||

rarāja divyairadhirājacihnaiḥ
ślāghāpadaṃ tatpadamāgamānām |

aśmānamāsthāpayatā parastāt
yatpāṇinā viśvapatēravāpyam || 12.65 ||

atītya kṛcchrāt samudāyaśōbhām
pratyaṅga saundaryaparā didṛkṣā |
paryabhramat prāptavihāraḍōlā
puṣpēṣu bhṛṅgīva muhuḥ sakhīnām || 12.66 ||

śṛṅgārayōnēriva śilpavidyām
divyām trilōkyā iva diṣṭavṛddhim |
sīmāntarēkhāmiva sampadastām
jaguḥ striyō jaṅgamaratnasṛṣṭim || 12.67 ||

vayasyayā'bhīṣṭavarānuyōgē
sā'paśyadātmānamamandalajjā |
asūcayannūnamanēna tasyāḥ
svalakṣaṇam śaurimananyalakṣyam || 12.68 ||

alipsata śvēva havistadainām
daityasvabhāvō damaghōṣajanmā |
tasmai ca kṛṣṇaikamanōrathām tām
rūpādhikām dātumiyēṣa rukmī || 12.69 ||

parasparam bhūṣayataḥ pratikān
audvāhikam maṅgalamudvahantyāḥ |
prāyaḥ svadīptēratirōdhimiccha -
ntyāvārayannābharaṇāni tasyāḥ || 12.70 ||

lāvaṇyakalpadrumamañjarīm tām
śṛṅgāradigvāraṇavaijayantīm |

saundaryadugdhōdasudhāprasūtiṃ
sairandhrikāḥ prēkṣya mithaḥ śaśaṃsuḥ || 12.71 ||

vyāmātiriktastanakumbhabhūmnā
vyāptākṛtiṃ yauvanakuñjarēṇa |
prasādhayantyaḥ patidēvatāstāṃ
nāthōcitāṃ prēkṣya na tṛptimāpuḥ || 12.72 ||

maulau sukēśyāḥ sphuṭaraśmijālaṃ
muktāmayam jālakamābabandhuḥ |
krīḍōcitaṃ kṛṣṇamṛgaṃ grhītum
tēna smarō vāgurikastadā'bhūt || 12.73 ||

ananyadrṣṭiṃ vitatāna tāma -
pyādarśasaṅkrānti viśēṣadrśyam |
prasādhanaiḥ prāptaguṇaiḥ pratīkṣyam
tasyā mukhaṃ tāmarasāyatākṣam || 12.74 ||

aṃsāvalambinyasitēkṣaṇāyāḥ
kampōjjvalā kācana ratnamālā |
alakṣyatōllāsitaramyaraśmiḥ
kāmarpitā kāntivihāraḍōlā || 12.75 ||

rarāja muktābhiravāptaphēnaṃ
ratnāṅgadaṃ prāptaguṇam tadaṅgē |
pravāhavṛttēḥ parivṛttibhēdān
mahīyasī maṇḍalitēva kāntiḥ || 12.76 ||

abhāsatātmasmitasaumyabhāsā
hārēṇa hr̥dyēna jagatpratīkṣyā |

priyasya candraṃ hṛdayādvidhātuḥ
prāptānusārēva nisargaśuddham || 12.77 ||

manuṣyatākañcukitātmabhūmnaḥ
kālē cakāśē kucakañcukaśrīḥ |
ratnācalē bhōgiśayapriyāyāḥ
svatalpanirmōka ivāvalīnaḥ || 12.78 ||

ādarśabimbēna tadaṅgakāntēḥ
akṣāmyatā niṣpratimatvavādam |
pratipravṛttiṃ pratimāṃ vidhāya
prakhyāpitā vṛttavatāmapīrṣyā || 12.79 ||

abhinnarūpāmanuvēlabhinnāt
prasāadhanādabhyadhikāṃ prasattim |
vilōkayantī janatā tadīyāṃ
vyāvartayāmāsa tatō na dṛṣṭim || 12.80 ||

mukhēndulāvaṇyasudhāpravāhē
muhuḥ pratīpaplavanōdyatēna |
tatkarṇabhūṣāmakarēṇa manyē
mandīkṛtā manmathalāñchanaśrīḥ || 12.81 ||

prabhāpravāhōditasaikatābhē
stanadvayē tāmarasēkṣaṇāyāḥ |
tatkamḍharāśaṅkhamatallikāyāḥ
prasūtirāśaṅkyata hāravṛttyā || 12.82 ||

svabhāvajādabhyadhikaṃ tadaṅgē -
ṣvāsāditam saurabhamaṅgarāgaiḥ |

sa sarvagandhō'pi yadanvayēna
prabhūtamāmōdaviśēṣamṛcchēt || 12.83 ||

pratikriyāmātmatiraskriyāyāḥ
prāyaḥ svayaṁ vyāpṛtayā vidhātum |
tadaṅgayōgōjjvalaratnadhāmnā
sañchāditaṁ mēkhalayā'ntarīyam || 12.84 ||

śikhaṇḍakāni śrutisundarīṇāṁ
cārūṇi pādābharaṇāni tasyāḥ |
padēṣu saṅgharṣavaśādivāsan
mithaḥ purōbhāgipadāspadāni || 12.85 ||

anukṣaṇaṁ bandhujanairamuśyāṁ
āmucyamānēṣu vibhūṣaṇēṣu |
ayatnatastāni tadantarālē
kṛtāspadā kēvalatā'tyaśēta || 12.86 ||

ninīṣatāṁ dēvagrhaṁ yathaitām
ākalpalakṣmyā samayōjayanta |
mukundasaṁsparśamavāptumarhā
saiva sthirā dhanyatamā babhūva || 12.87 ||

pativratāḥ pārthivayōṣitastāṁ
pratyaṅgasaundaryanimagnabhāvāḥ |
kṛtāśiṣaḥ kṛṣṇamanōrathasyāṁ
ārōpya karṇīrathamānvagacchan || 12.88 ||

maṅgalyasaṅgītasamētayātrā
manuṣyadēvībhiranudrutā sā |

ninaṃsitaīṣā svayamēva dēvī
nānyēti sadbhirniraṇāyi nāthā || 12.89 ||

bhāvāntarēṣu pratipannalīlā
paitāmahādīni padāni dātum |
svadattaśaktēḥ kuhanāmanuṣyā
kutaścidiṣṭaṃ svayamāśaśaṃsē || 12.90 ||

praṇamya mūrdhnā nihitōpahārām
uttasthuṣīmutsavadēvatainām |
avōcadārādaśarīrivācā
parairajayyaṃ patimāpnuhīti || 12.91 ||

patyā nijēna pariṇītimavāptukāmā
labdhvā varam lalitamutsavadēvatāyāḥ |
tēnaiva sā samasamīhitasiddhirāsīt
mānādhikā jagati manmathamanmathēna || 12.92 ||

ūruḥ savyō nayanakamalaṃ bhrūlatā cāpi tasyāḥ
prāvēpanta priyamupagataṃ sūcayanti svavṛttyā |
ārādāsīdalaghutulasīgandhasaumyaḥ samīraḥ
pratyāsannaṃ muhurudacaratpāñcajanyaapraṇādaḥ || 12.93 ||

|| iti śrīkavitārkkikasimḥasya sarvatantrasvatantrasya
śrīmadvēṅkaṭanāthasya vēdāntācāryasya kṛtiṣu
yādavābhyudayē mahākāvyē dvādaśaḥ sargaḥ ||
kavitārkkikasimḥāya kalyāṇaguṇaśālinē |
śrīmatē vēṅkaṭeśāya vēdāntaguravē namaḥ ||